KKTC Bilim, Teknoloji ve Yetenek Ekonomisi Vizyonu

2027–2032 vizyon belgesi · Kasım 2026

Gazimağusa'dan başlayan, KKTC'nin geleceğini şekillendiren bir kalkınma modeli.

Prof. Dr. Cumali Sabah · Halkın Partisi Gazimağusa Milletvekili Adayı

Özet: altı stratejik öncelik

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin sürdürülebilir kalkınması; bilimsel bilgi, teknolojik dönüşüm, tarımsal üretim, sanayi, nitelikli istihdam ve güçlü bir kamu yönetiminin birlikte geliştirilmesine bağlıdır.

Bu vizyonun temelinde, gençlerin kendi ülkelerinde gelecek kurabildiği, çiftçilerin emeğinin karşılığını aldığı, kırsal bölgelerin ekonomik ve sosyal açıdan güçlendiği, sanayicilerin rekabet edebildiği ve kamu kaynaklarının şeffaf biçimde yönetildiği bir KKTC hedefi bulunmaktadır.

Gazimağusa'dan başlayarak ülke geneline yaygınlaştırılması öngörülen kalkınma modeli, altı stratejik öncelik üzerine kurulmaktadır.

1. Genç istihdamı ve yetenek ekonomisi

Üniversite mezunlarının ve mesleki eğitim almış gençlerin nitelikli işlere erişiminin artırılması; teknokentlerin geliştirilmesi, üniversite-sanayi işbirliğinin güçlendirilmesi ve teknoloji şirketlerine yönelik özel ekonomik düzenlemelerin oluşturulması.

2. Tarım politikaları ve üreticinin güçlendirilmesi

Su tasarruflu sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması, tarım teknolojilerinin geliştirilmesi, üretim maliyetlerinin azaltılması, kooperatifleşmenin desteklenmesi ve çiftçilerin pazara erişiminin kolaylaştırılması. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması.

3. Kırsal kalkınma ve köylerde yaşam kalitesi

Köylerde yol, su, internet, ulaşım ve temel hizmet altyapısının iyileştirilmesi; kırsal üretim ve küçük işletmelerin desteklenmesi; gençlerin ve kadınların kırsalda gelir getirici faaliyetlere katılımının artırılması. Köylerin yalnızca yaşanılan değil, üretim ve istihdam yaratan yerleşimler haline getirilmesi.

4. Organize sanayi bölgeleri ve üreten ekonomi

Organize sanayi bölgelerinin altyapısının modernleştirilmesi, enerji verimliliğinin artırılması, yerel üreticilerin teknolojik dönüşümünün desteklenmesi ve sanayi yatırımlarının nitelikli istihdamla ilişkilendirilmesi.

5. Dijital devlet, şeffaflık ve kamu denetimi

Kamu ihalelerinin, harcamalarının ve yatırımlarının dijital sistemlerle izlenmesi; bağımsız denetim kapasitesinin güçlendirilmesi; vatandaşların hızlı, erişilebilir ve hesap verebilir kamu hizmetlerinden yararlanması.

6. Çevre dostu ve sürdürülebilir kalkınma

Yenilenebilir enerji, akıllı su yönetimi, atıkların geri kazanımı, çevre dostu sanayi ve tarımsal üretim uygulamalarıyla doğal kaynakların korunması; yeşil dönüşümün yeni istihdam alanlarına dönüştürülmesi.

2027–2032 uygulama yaklaşımı

Dönem	Öncelik
2027	İhtiyaç analizleri, tarım ve kırsal kalkınma envanteri, istihdam ve mevzuat çalışmaları
2028	Genç istihdamı, akıllı tarım, kırsal altyapı ve dijital denetim pilotları
2029–2030	Teknoloji, sanayi, tarım ve yeşil altyapı yatırımlarının geliştirilmesi
2031–2032	Başarılı uygulamaların KKTC geneline yaygınlaştırılması ve bağımsız etki değerlendirmesi

Aşağıda, bu özetin dayandığı ayrıntılı vizyon belgesi yer almaktadır. Belgedeki sayısal hedefler, 2027 başlangıç verileri doğrulandıktan sonra kesinleştirilecek öneri niteliğindedir.

Yönetici özeti

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin önümüzdeki dönemde karşı karşıya bulunduğu temel kalkınma meselesi, sahip olduğu insan kaynağını, üniversitelerini, bilimsel birikimini ve ekonomik potansiyelini sürdürülebilir toplumsal refaha dönüştürebilmektir.

Gazimağusa bu dönüşümün en önemli merkezlerinden biri olabilecek özelliklere sahiptir. Üniversiteleri, limanı, tarihî mirası, turizm olanakları, ticaret kapasitesi ve genç nüfusuyla kent; bilim, teknoloji, çevre ve üretim odaklı yeni bir ekonomik modelin gelişmesine uygun bir yapıya sahiptir.

Ancak kentin kalkınma potansiyeli, yalnızca yeni yatırımların çekilmesiyle değerlendirilemez. Gençlerin nitelikli istihdama erişimi, kent altyapısının iyileştirilmesi, çevre sorunlarının çözülmesi, kamu yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirliğin güçlendirilmesi, üniversitelerle yerel ekonomi arasındaki ilişkinin geliştirilmesi ve kamusal kaynakların etkin kullanılması bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Bu vizyon belgesinin temel yaklaşımı, bilimsel bilgiye dayalı, dijital teknolojilerle desteklenen, çevreye duyarlı, denetlenebilir ve insan odaklı bir kalkınma modeli geliştirilmesidir.

Modelin merkezinde dört temel dönüşüm bulunmaktadır:

- **Yetenek ekonomisine geçiş.** Gençlerin ülkelerinde nitelikli iş bulabildiği, bilimsel ve teknolojik yeteneklerini ekonomik değere dönüştürebildiği bir üretim yapısı.
- **Dijital, şeffaf ve hesap verebilir kamu yönetimi.** Kamu kaynaklarının kullanımının izlenebildiği, denetim süreçlerinin güçlendirildiği, vatandaşın kamu hizmetlerine güvenle erişebildiği bir yönetim sistemi.
- **Yeşil ve teknolojik dönüşüm.** Enerji, su, atık, ulaşım ve kentsel altyapının akıllı teknolojilerle yönetildiği, çevresel sürdürülebilirliği ekonomik kalkınmayla buluşturan bir ekosistem.
- **Gazimağusa merkezli bölgesel kalkınma.** Üniversite-sanayi işbirliğinin, teknoloji geliştirme bölgelerinin, teknoloji şirketlerine yönelik özel ekonomik düzenlemelerin ve yerel üretimin güçlendirildiği bir kent modeli.

2032 vizyonu: Gazimağusa'nın nitelikli genç istihdamı, teknolojik üretim, dijital kamu yönetimi ve çevre dostu kent uygulamalarında örnek bir merkez haline gelmesi; bu modelin KKTC geneline yaygınlaştırılması.

Bu belgede yer alan sayısal hedefler, mevcut gerçekleşmeler olarak değil, 2027 başlangıç verileri doğrulandıktan sonra kesinleştirilecek öneri niteliğindeki performans hedefleri olarak ele alınmaktadır.

1. Mevcut durum ve kalkınma ihtiyacı

1.1. Genç istihdamı: Beyin göçünden yetenek ekonomisine

KKTC'de genç istihdamı, genel işsizlik oranının ötesinde değerlendirilmesi gereken yapısal bir konudur. İş bulabilmek kadar, eğitimle uyumlu, yeterli gelir sağlayan, mesleki gelişim sunan ve uzun vadeli kariyer olanağı yaratan işlerin bulunması önemlidir.

KKTC İstatistik Kurumu verilerine göre 2025 yılının üçüncü çeyreğinde genel işsizlik oranı **%4,7** olarak gerçekleşmiştir.

Kaynak: KKTC İstatistik Kurumu, 2025 III. Çeyrek Hanehalkı İşgücü Anketi; sonuçlar Mayıs 2026'da yayımlanmıştır.

Genç işsizliğinin genel işsizlik oranının üzerinde olması, gençlere özgü politikaların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kadınlar açısından fark daha da belirgindir.

Bununla birlikte beyin göçünün boyutunu değerlendirmek için yalnızca işsizlik oranına bakılması yeterli değildir. Mezunların ülkeden ayrılma nedenleri, ilk işe geçiş süreleri, ücret düzeyleri, eğitim-iş uyumu ve yurt dışına yerleşme eğilimleri ayrıca ölçülmelidir.

Politika yönelimi: Gençleri ülkede tutmayı amaçlayan geçici destekler yerine, gençlerin kalmak isteyecekleri nitelikte bir ekonomi oluşturulmalıdır.

1.2. Yükseköğretim: Üniversite kapasitesinden ekonomik üretime

YÖDAK'ın Ağustos 2026 değerlendirmesine göre KKTC üniversitelerinde Türkiye YKS sistemi kapsamındaki örgün programlara 18.013 kontenjan ayrılmış, bunların 11.555'i dolmuş ve doluluk oranı %64,15 olmuştur. Bu veriler KKTC'deki bütün öğrencilerin toplamını değil, ilgili yerleştirme kanalını göstermektedir.

Bu tablo, yükseköğretim stratejisinde yalnızca öğrenci sayısının değil; eğitim kalitesinin, araştırma kapasitesinin, mezun istihdamının ve üniversitelerin ekonomik katkısının da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Önerilen dönüşüm:

Üniversiteler ve araştırma kurumları
Bilgi, araştırma, yetişmiş insan kaynağı

↓

Teknokentler ve üniversite-sanayi işbirliği
Ar-Ge, teknoloji transferi, uygulamalı araştırma

↓

Teknoloji şirketleri ve yeni yatırımlar
Ürün geliştirme, ihracat, yüksek katma değer

↓

Nitelikli genç istihdamı ve toplumsal refah

1.3. Kamu maliyesi: Kaynak yaratmak kadar doğru kullanmak

KKTC Merkez Bankası'nın 2025 üçüncü çeyrek bülteninde aktarılan verilere göre, 2025'in ilk dokuz ayında bütçe açığı yaklaşık 5,45 milyar TL olmuştur. Devlet Planlama Örgütü'nün yıllık programı da cari harcamaların ağırlığına ve yatırım kapasitesinin sınırlılığına dikkat çekmektedir.

Bu nedenle 2027–2032 kalkınma yaklaşımı yalnızca yeni kamu harcamaları üzerine kurulamaz.

Öncelikler; mevcut kaynakların verimli kullanılması, mükerrer harcamaların azaltılması, kamu yatırımlarının ekonomik ve toplumsal etkilerinin ölçülmesi, özel yatırımın teşvik edilmesi ve kamu-özel sektör işbirliği modellerinin geliştirilmesidir.

2. Gazimağusa'nın sorunları ve çözüm perspektifi

Gazimağusa için geliştirilecek politikalar, kent sakinlerinin günlük yaşamda karşılaştıkları sorunlarla doğrudan ilişkili olmalıdır.

2.1. Yağmur suyu, kanalizasyon ve kentsel altyapı

Gazimağusa'da yoğun yağışlarda su baskınları ve kanalizasyon taşmaları kamuoyuna yansıyan sorunlardandır. Belediyenin yürüttüğü temizlik ve bakım çalışmalarının sonuçları ayrıca ve düzenli olarak ölçülmelidir.

Önerilen program: Gazimağusa Akıllı Altyapı Yönetimi

- Yağmur suyu ve kanalizasyon şebekelerinin coğrafi bilgi sistemleriyle haritalandırılması.
- Kritik pompa istasyonlarının sensörlerle izlenmesi.

- Su baskını riski taşıyan bölgelerin sayısal modellerle belirlenmesi.
- Bakım ve arızaların dijital iş emirleriyle takip edilmesi.
- Altyapı yatırımlarının tamamlanma oranlarının kamuya açık gösterge panellerinde yayımlanması.

Bu sistem, belediyenin mevcut çalışmalarını tamamlayan ve yatırımların sürekliliğini güvence altına alan bir model olarak tasarlanmalıdır.

2.2. Trafik, ulaşım ve erişilebilirlik

Gazimağusa'da ulaşım politikası; üniversite yerleşkeleri, konut alanları, ticaret merkezleri, sanayi bölgeleri ve tarihî kent merkezi arasındaki hareketliliği birlikte ele almalıdır.

Önerilen program: Akıllı ve Erişilebilir Gazimağusa

Kent içi ulaşım verilerinin toplanması, toplu taşıma güzergâhlarının talebe göre yeniden planlanması, güvenli yaya ve bisiklet bağlantılarının geliştirilmesi, engelli erişiminin iyileştirilmesi ve dijital otopark yönetiminin değerlendirilmesi önerilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin toplu taşımaya erişimi ile çalışanların sanayi ve ticaret alanlarına ulaşımı öncelikli araştırma konuları olmalıdır.

2.3. Atık yönetimi ve çevre temizliği

Kentin çevresel sürdürülebilirliği için atıkların yalnızca toplanması değil, kaynağında ayrıştırılması, izlenmesi ve ekonomik değere dönüştürülmesi gerekmektedir.

Önerilen program: Sıfır Atığa Doğru Gazimağusa

Evsel ve ticari atıkların miktarının ölçülmesi, üniversite ve kamu binalarında ayrıştırma pilotlarının uygulanması, elektronik atık toplama sistemlerinin geliştirilmesi ve atık toplama güzergâhlarının dijital olarak optimize edilmesi hedeflenmektedir.

2.4. Suriçi, kültürel miras ve turizm

Gazimağusa Suriçi, tarihî kimliği ve kültürel mirasıyla yalnızca turizm açısından değil, kent ekonomisinin çeşitlendirilmesi bakımından da stratejik öneme sahiptir.

Önerilen program: Dijital Kültürel Miras ve Yaşayan Suriçi

Dijital miras envanteri, çok dilli ziyaretçi bilgilendirme sistemleri, kültür rotaları, yerel esnafın dijital ticaret kapasitesinin geliştirilmesi ve tarihî yapıların korunmasına yönelik izleme sistemleri oluşturulmalıdır.

Tarihî mirasın korunması, ticari canlandırma çalışmalarının ön koşulu olmalı; turizm yatırımları koruma mevzuatına ve bilimsel restorasyon ilkelerine uygun yürütülmelidir.

2.5. Liman, sanayi ve ticaret

Gazimağusa Limanı ile çevresindeki ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi, lojistik verimlilik ve yerel istihdam açısından önem taşımaktadır.

Liman altyapısı, dijital yük ve işlem takibi, çevresel izleme, enerji verimliliği ve sanayi işletmelerinin teknolojik dönüşümü bütünleşik olarak değerlendirilmelidir.

Önerilen teknoloji serbest bölgesi modeli, mevcut liman ve serbest bölge düzenlemeleriyle ilişkilendirilmeli; ancak limanın mevcut ticari ve hukuki statüsünden bağımsız olarak yeni yetki ve teşviklerin kendiliğinden oluştuğu varsayılmamalıdır.

2.6. Konut, yaşam maliyeti ve gençlerin kentte kalabilmesi

Nitelikli istihdamın sürdürülebilirliği, barınma ve yaşam maliyetleriyle doğrudan bağlantılıdır.

Gazimağusa için kiralık konut arzı, genç çalışanların gelir-kira dengesi, üniversite öğrencilerinin barınma koşulları ve işe ulaşım maliyetleri araştırılmalıdır.

Bu araştırmalara dayanarak uygun maliyetli kiralık konut modelleri, enerji verimli binalar ve toplu taşımayla bütünleşik yerleşim planları geliştirilebilir.

---

3. Stratejik dönüşüm programı I: Genç istihdamı ve yetenek ekonomisi

Bu belgenin birinci önceliği genç istihdamıdır.

Gençlerin ülkelerinde kalmalarını sağlayacak temel unsur, yalnızca mezun olmaları veya yeni işletmelerin açılması değildir. Önemli olan, eğitimlerine uygun, rekabetçi ücretler sunan, mesleki gelişim sağlayan ve uluslararası düzeyde çalışma fırsatı yaratan bir istihdam ekosistemidir.

3.1. Teknokentlerin geliştirilmesi

KKTC'de mevcut teknoloji geliştirme bölgelerinin altyapısı, firma kapasitesi, Ar-Ge faaliyetleri ve uluslararası bağlantıları güçlendirilmelidir.

Bu amaçla:

1. Mevcut teknokentlerin kapasite ve ihtiyaç envanteri çıkarılmalıdır.
2. Üniversite-sanayi işbirliğini geliştiren ortak araştırma programları oluşturulmalıdır.
3. Yazılım, yapay zekâ, siber güvenlik, finansal teknolojiler, oyun teknolojileri, tarım teknolojileri ve ileri mühendislik alanlarında uzmanlaşma desteklenmelidir.
4. Teknoloji şirketlerinin Ar-Ge faaliyetleri için ihtiyaç duyduğu laboratuvar, test ve dijital altyapı olanakları artırılmalıdır.

5. Teknokentlerde faaliyet gösteren şirketlerin nitelikli genç istihdamı performansı düzenli olarak ölçülmelidir.

42/2018 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yasası, üniversiteler ve üretim sektörü arasında işbirliğini, teknolojik bilginin ticarileştirilmesini ve teknoloji yoğun yatırımların geliştirilmesini amaçlamaktadır. 2026 yılında yapılan değişiklikler de uygulama açısından dikkate alınmalıdır.

3.2. KKTC Teknoloji Serbest Bölgesi

Teknoloji şirketlerinin KKTC'de yatırım yapmalarını ve uluslararası pazarlara hizmet sunmalarını kolaylaştıracak özel bir ekonomik düzenleme geliştirilmesi önerilmektedir.

KKTC Teknoloji Serbest Bölgesi, klasik depolama ve ticaret odaklı serbest bölge anlayışından farklı olarak, yüksek katma değerli teknoloji faaliyetlerine odaklanmalıdır.

Öncelikli faaliyet alanları:

- Yazılım geliştirme ve dijital hizmet ihracatı
- Yapay zekâ ve veri teknolojileri
- Siber güvenlik
- Finansal teknolojiler
- Oyun ve eğitim teknolojileri
- Haberleşme ve elektronik sistemler
- Yenilenebilir enerji ve çevre teknolojileri

Bölge için değerlendirilebilecek teşvikler; kurumlar vergisi avantajları, Ar-Ge personeli istihdam destekleri, yatırım ekipmanı kolaylıkları ve hızlandırılmış idari işlemlerdir.

Bunların kapsamı, süresi ve mali etkileri ayrı bir mevzuat ve fizibilite çalışmasıyla belirlenmelidir. Mevcut teknoloji geliştirme bölgesi teşvikleriyle mükerrerlik önlenmeli; kamu yararı, gerçek ekonomik faaliyet ve istihdam koşulları aranmalıdır.

Temel ilke: Teşvik, yalnızca şirket kuruluşuna değil; doğrulanabilir Ar-Ge faaliyetine, teknoloji üretimine, ihracata ve nitelikli istihdama bağlanmalıdır.

3.3. Gençler için ilk nitelikli iş programı

Üniversite mezunlarının iş yaşamına geçişini kolaylaştırmak amacıyla bir program geliştirilmelidir.

Program kapsamında işverenlerin gençlere sunduğu gerçek iş deneyimi, mentorluk, mesleki eğitim ve istihdamın devamlılığı desteklenmelidir.

İstihdam teşvikleri, mevcut çalışanların işten çıkarılarak destekli gençlerle değiştirilmesine yol açmamalıdır. Bu nedenle net yeni istihdam, ücret, sosyal güvenlik kaydı ve istihdamın devamlılığı

gibi koşullar aranmalıdır.

3.4. Genç yeteneklerin ülkede kalmasını sağlayan kariyer modeli

Yurt dışında yaşayan nitelikli KKTC insan kaynağı ile ülkedeki şirketler arasında işbirliği ağları kurulmalıdır.

Uzaktan çalışma, uluslararası teknoloji projelerine katılım, araştırma ortaklıkları ve uzman mentorluk programları yoluyla gençlerin KKTC'den ayrılmadan küresel ekonomiye katılmaları desteklenmelidir.

3.5. Önerilen 2032 performans hedefleri

Aşağıdaki hedefler, 2027'de hazırlanacak fizibilite ve başlangıç envanterine bağlı taslak hedeflerdir.

Gösterge	2032 önerisi
Genç işsizliği	2027 başlangıç düzeyine göre en az %30 oransal azalma
Desteklenen net yeni nitelikli genç istihdamı	2.000 kişi
Teknokentlerde desteklenen yeni teknoloji şirketleri	100 şirket
Üniversite-sanayi ortak Ar-Ge projeleri	150 proje
Mesleki ve dijital beceri programlarına katılım	5.000 genç
Teknoloji Serbest Bölgesi	Hukuki çerçeve, fizibilite ve uygun bulunursa operasyonel pilot

Bu hedeflerin KKTC geneli ve Gazimağusa alt kırılımları ayrı izlenmelidir. Özellikle 2.000 kişilik istihdam hedefi, net yeni iş sayısını ifade etmeli; aynı kişinin birden fazla programda sayılması önlenmelidir.

4. Stratejik dönüşüm programı II: Dijital devlet, şeffaflık ve etkin kamu denetimi

Kamu yönetiminde dijital dönüşüm, yalnızca işlemlerin internet üzerinden yapılması anlamına gelmemektedir.

Gerçek dijital dönüşüm; kamu kurumlarının birbirleriyle uyumlu çalışması, harcamaların izlenebilir olması, denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, vatandaşın bilgiye erişiminin kolaylaştırılması ve kamu kaynaklarının etkili kullanılmasını sağlayan kurumsal bir reformdur.

4.1. Dijital kamu denetim mimarisi

Kamu kurumlarının mali ve idari işlemleri
İhale, ödeme, sözleşme, personel, yatırım, hizmet sunumu

↓

Entegre dijital kayıt ve veri altyapısı
Standart veri yapıları, erişim yetkileri, işlem kayıtları

↓

Risk analizi ve denetim destek sistemleri
Olağan dışı işlemlerin belirlenmesi, mali risk göstergeleri

↓

Yetkili denetim kurumları
İnceleme, raporlama, yaptırım süreçleri

Kamuoyu
Hukuken açıklanabilir veriler ve performans raporları

Bu model, Sayıştay ve diğer yetkili denetim mekanizmalarının yerine geçmez. Denetim organlarının bağımsızlığını koruyarak bilgiye erişimini ve denetim kapasitesini güçlendirir.

4.2. Dijital kamu ihale ve sözleşme izleme sistemi

Kamu ihalelerinde rekabet, şeffaflık ve hesap verebilirlik güçlendirilmelidir.

Önerilen sistemde:

- İhale ilanları, şartnameler ve sonuçlar ortak dijital altyapıda yayımlanmalıdır.
- Mevzuatın izin verdiği sözleşme bedelleri, süreler ve değişiklikler izlenebilmelidir.
- Sözleşme değişiklikleri, ek ödemeler ve gecikmeler denetim amaçlı kayıt altına alınmalıdır.
- Risk göstergeleriyle dikkat gerektiren işlemler belirlenmelidir.

- Ticari sırlar, kişisel veriler ve hukuken korunan bilgiler güvence altına alınmalıdır.

Bu alanda 20/2016 sayılı Kamu İhale Yasası ve 41/2019 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasası temel hukuki referanslar arasında bulunmaktadır.

4.3. Kamu harcamalarında dijital izlenebilirlik

Büyük kamu yatırımları için proje bazlı maliyet, ilerleme ve sonuç izleme mekanizmaları geliştirilmelidir.

Örneğin bir altyapı yatırımında yalnızca harcanan bütçe değil; tamamlanan iş miktarı, gerçekleşen maliyet, gecikme, hizmet kalitesi ve vatandaş memnuniyeti birlikte değerlendirilmelidir.

Bu sistemin uygulanması için kurumlar arası veri standartları, yetki sınırları ve bağımsız denetim süreçleri açık biçimde tanımlanmalıdır.

4.4. Vatandaş odaklı dijital hizmetler

Kamu hizmetlerinde tekrarlanan belge talepleri ve kurumlar arasında fiziksel dolaşım ihtiyacı azaltılmalıdır.

Önerilen dijital hizmet alanları; başvuru ve izin işlemleri, belediye hizmetleri, işletme kuruluş işlemleri, kamu ödemeleri, şikâyet takibi ve başvuruların durum sorgulamasıdır.

Dijital erişimi olmayan vatandaşlar için yüz yüze hizmet seçenekleri korunmalıdır.

4.5. Yapay zekâ destekli kamu denetimi

Yapay zekâ, kamu yönetiminde denetçilerin işini kolaylaştıran bir karar destek aracı olarak kullanılabilir.

Örneğin benzer ihalelerde olağan dışı fiyat farklılıkları, tekrarlanan sözleşme değişiklikleri veya beklenmeyen harcama artışları otomatik olarak işaretlenebilir.

Ancak algoritmik bir uyarı tek başına usulsüzlük kanıtı sayılamaz. Nihai değerlendirme, yetkili insan denetçiler tarafından yapılmalı; itiraz, açıklama ve düzeltme mekanizmaları bulunmalıdır.

4.6. Dijital kamu yönetiminde güvenlik ve etik

Dijitalleşmenin başarısı için siber güvenlik, kişisel verilerin korunması, kayıt bütünlüğü, sistemlerin bağımsız denetimi ve kamu görevlilerinin dijital yetkinlikleri geliştirilmelidir.

Sistemler, yetkisiz veri erişimini önleyen ve işlemlerin sonradan incelenebilmesini sağlayan güvenlik standartlarıyla kurulmalıdır.

2032 hedefi: Öncelikli kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesi, büyük kamu yatırım projelerinin izlenebilir hale getirilmesi ve kamu denetiminde veri temelli risk analizinin kurumsallaştırılması.

5. Stratejik dönüşüm programı III: Yeşil Gazimağusa ve çevre dostu teknoloji ekosistemi

Çevre politikası ile ekonomik kalkınma birbirinden ayrı düşünülmemelidir.

Enerji verimliliği, su kaynaklarının korunması, atıkların azaltılması ve temiz teknolojilerin geliştirilmesi hem yaşam kalitesini yükseltebilir hem de yeni iş alanları oluşturabilir.

5.1. Akıllı enerji ve yenilenebilir enerji

Kamu binaları, üniversiteler, sanayi tesisleri ve teknoloji bölgelerinde enerji tüketiminin ölçülmesi ve verimlilik yatırımlarının planlanması önerilmektedir.

Güneş enerjisi, enerji depolama, akıllı sayaçlar ve bina enerji yönetim sistemleri öncelikli olarak değerlendirilmelidir.

Bu yatırımlar elektrik şebekesinin kapasitesi, bağlantı koşulları, teknik güvenlik ve ekonomik fizibilite dikkate alınarak planlanmalıdır.

5.2. Akıllı su yönetimi

Su kaynaklarının etkin kullanılması, Gazimağusa ve KKTC'nin sürdürülebilir kalkınması açısından kritik önemdedir.

Önerilen uygulamalar:

- Şebeke kayıplarının bölgesel ölçümü,
- Akıllı su sayaçlarının pilot uygulamaları,
- Kaçak tespit teknolojilerinin geliştirilmesi,
- Arıtılmış atık suyun uygun standartlarla yeniden kullanımının değerlendirilmesi,
- Tarımsal sulamada sensör ve veri tabanlı uygulamaların yaygınlaştırılması.

5.3. Döngüsel ekonomi ve atık teknolojileri

Atık yönetiminde dijital izleme, yeniden kullanım ve geri dönüşüm uygulamaları desteklenmelidir.

Üniversiteler ve teknoloji şirketleriyle işbirliği yapılarak atık ayrıştırma teknolojileri, organik atık değerlendirme sistemleri ve elektronik atık geri kazanımı için pilot projeler geliştirilebilir.

5.4. Yeşil sanayi ve temiz teknoloji istihdamı

Yeşil dönüşümün istihdam boyutu ayrıca planlanmalıdır.

Enerji teknisyenliği, bina enerji yönetimi, su sistemleri bakım ve otomasyonu, çevresel veri analizi, atık yönetimi ve sürdürülebilir yapı teknolojileri alanlarında gençlere yönelik sertifikalı mesleki eğitim programları hazırlanmalıdır.

Bu sayede çevre yatırımları yalnızca altyapı harcaması olmaktan çıkarak nitelikli istihdamın da bir kaynağı haline gelebilir.

5.5. Gazimağusa çevresel izleme platformu

Hava kalitesi, su kalitesi, enerji tüketimi, atık üretimi ve belirli kentsel çevre göstergelerinin düzenli ölçülmesi için bir platform geliştirilmelidir.

Ölçüm sonuçları, bilimsel yöntem ve veri kalitesi standartlarıyla yayımlanmalı; kamuoyuna açık raporlarla desteklenmelidir.

> **2032 hedefi:** Gazimağusa'da enerji, su, atık ve çevresel kalite alanlarında ölçülebilir sonuçlar üreten bütünleşik bir akıllı çevre yönetimi sisteminin kurulması.

---

6. Stratejik dönüşüm programı IV: Gazimağusa'nın bölgesel kalkınma merkezi haline getirilmesi

Gazimağusa için önerilen model, birbirinden bağımsız yatırımlar yerine, kent ekonomisinin bütün unsurlarını ilişkilendiren bir kalkınma ekosistemidir.

Bu kapsamda beş tamamlayıcı program önerilmektedir.

Program	Öncelikli uygulama	Beklenen katkı
Gazimağusa Teknoloji ve İstihdam Koridoru	Üniversite, sanayi ve teknoloji şirketleri arasında ortak projeler	Nitelikli istihdam
Akıllı Gazimağusa	Ulaşım, altyapı ve belediye hizmetlerinin dijital izlenmesi	Yaşam kalitesi
Yeşil Gazimağusa	Enerji, su, atık ve çevre teknolojileri	Sürdürülebilir kent
Dijital Suriçi	Kültürel miras, dijital turizm ve yerel ticaret	Ekonomik çeşitlilik
Gazimağusa Genç Yetenek Programı	Eğitim, staj, beceri gelişimi ve ilk iş olanakları	Gençlerin kentte kalması

Üniversite–kent–sanayi işbirliği

Gazimağusa'da üniversiteler, yerel yönetimler, meslek örgütleri ve iş dünyasının katılımıyla sürekli çalışan bir koordinasyon platformu oluşturulmalıdır.

Bu platformun görevi yeni bir bürokratik yapı yaratmak değil; ortak sorunları belirlemek, proje geliştirmek, finansman olanaklarını değerlendirmek ve uygulama sonuçlarını takip etmek olmalıdır.

Öncelikli alanlar genç istihdamı, sanayi dönüşümü, çevre teknolojileri, kentsel altyapı ve kültürel mirasın korunmasıdır.

7. 2027–2032 uygulama yol haritası

2027 · Kurumsal hazırlık ve başlangıç verileri

Gazimağusa sorun ve ihtiyaç envanterinin tamamlanması; genç istihdamı, dijital kamu yönetimi ve çevresel altyapı göstergelerinin belirlenmesi. Teknoloji Serbest Bölgesi için hukuki ve ekonomik fizibilite çalışmalarının başlatılması.

2028 · Pilot uygulamalar

Kamu ihale ve yatırım izleme pilotları, genç istihdamı destek programları, üniversite-sanayi ortak projeleri ve akıllı çevre uygulamalarının başlatılması.

2029 · Yatırım ve kapasite geliştirme

Teknokent kapasitesinin artırılması, teknoloji şirketlerinin desteklenmesi, dijital kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve yeşil altyapı yatırımlarının geliştirilmesi.

2030 · Ara dönem değerlendirmesi

Bağımsız performans ve etki değerlendirmesi; maliyet-etkinlik analizleri; başarısız programların düzeltilmesi veya sonlandırılması; başarılı uygulamaların genişletilmesi.

2031 · Bölgesel yaygınlaştırma

Gazimağusa'da sonuç veren teknoloji, istihdam, denetim ve çevre uygulamalarının diğer bölgelere uyarlanması.

2032 · Sonuç ve hesap verebilirlik

Beş yıllık uygulama döneminin bağımsız değerlendirmesi, gerçekleşen ekonomik ve toplumsal etkilerin yayımlanması ve sonraki kalkınma döneminin hazırlanması.

8. Finansman ve yatırım modeli

Bu vizyonun uygulanması için tek bir finansman kaynağına bağımlı olmayan, aşamalı ve mali açıdan sürdürülebilir bir yapı gerekmektedir.

Önerilen finansman araçları

Finansman aracı	Kullanım alanı
Merkezi kamu bütçesi	Temel altyapı, denetim kapasitesi ve kamu hizmetleri
Belediye yatırım bütçeleri	Kent altyapısı, atık, ulaşım ve yerel dijital hizmetler
Kamu-özel sektör işbirliği	Uygun altyapı ve teknoloji yatırımları
Özel sektör yatırımları	Teknokentler, teknoloji şirketleri, enerji ve üretim
Üniversite-sanayi ortak fonları	Araştırma, teknoloji geliştirme ve mesleki eğitim
Uluslararası finansman ve proje programları	Uygunluk koşullarına bağlı çevre, eğitim ve teknoloji projeleri

Uluslararası finansman olanakları değerlendirilirken KKTC'nin uluslararası statüsü, başvuru ehliyeti ve fon programlarının hukuki koşulları ayrıca incelenmelidir.

Finansman disiplini

Her yatırım için uygulamaya geçmeden önce maliyet-fayda analizi, finansman planı, işletme ve bakım maliyeti, çevresel etki, kamu borcu ve mali risk değerlendirmesi hazırlanmalıdır.

Kamu-özel sektör işbirliği, kamu maliyetini ortadan kaldıran bir yöntem olarak görülmemelidir. Uzun vadeli ödeme yükümlülükleri ve olası kamu garantileri bütçe üzerinde yaratabilecekleri etkilerle birlikte açıklanmalıdır.

Teknoloji Serbest Bölgesi için vergi teşvikleri önerilecekse bunların kamu gelirlerine etkisi, yatırım ve istihdam getirisiyle birlikte değerlendirilmelidir.

9. Yönetişim, denetim ve hesap verebilirlik

Bu vizyonun başarısı, yalnızca projelerin başlatılmasıyla değil, sonuçlarının bağımsız biçimde değerlendirilebilmesiyle ölçülecektir.

Bu amaçla 2027–2032 Kalkınma Programı İzleme ve Değerlendirme Çerçevesi oluşturulması önerilmektedir.

Çerçeve üç düzeyde çalışmalıdır:

Stratejik koordinasyon: İlgili bakanlıklar, yerel yönetimler, üniversiteler, meslek kuruluşları ve özel sektör temsilcileri arasında programların eşgüdümü.

Teknik uygulama: Her program için sorumlu kurum, proje yöneticisi, bütçe, uygulama takvimi ve performans göstergelerinin belirlenmesi.

Bağımsız değerlendirme: Yetkili denetim kurumlarının görevleri korunarak mali denetim, performans değerlendirmesi ve kamuoyuna düzenli raporlama yapılması.

Özellikle kamu yatırımlarında dijital kayıt sistemleriyle oluşturulan verilerin sonradan değiştirilememesi veya yapılan değişikliklerin izlenebilmesi, denetim açısından temel bir gerekliliktir.

Vatandaşların şikâyet ve önerilerini iletebileceği erişilebilir başvuru mekanizmaları kurulmalı, başvuruların sonuçlandırılma süreleri takip edilmelidir.

10. 2032 performans ve etki göstergeleri

Aşağıdaki tablo, vizyonun kamu politikası programına dönüştürülmesi için önerilen ölçüm çerçevesidir.

Stratejik alan	2032 öneri hedefi	Ölçüm yöntemi
Genç işsizliği	2027 düzeyine göre %30 oransal azalma	Resmî işgücü istatistikleri
Genç istihdamı	2.000 net yeni nitelikli iş	Sosyal güvenlik ve işveren kayıtları
Teknoloji ekosistemi	100 yeni teknoloji şirketi	Şirket ve faaliyet kayıtları
Üniversite-sanayi işbirliği	150 ortak Ar-Ge projesi	Proje sözleşmeleri ve çıktılar
Dijital kamu hizmetleri	Seçilen öncelikli işlemlerin en az %80'inin dijital tamamlanabilmesi	Hizmet envanteri ve işlem kayıtları
Kamu yatırımlarının izlenmesi	Kapsama alınan büyük projelerin %100'ünün dijital izlenmesi	Kamu yatırım kayıtları
Kamu denetimi	Risk bazlı dijital denetim pilotlarının kurumsallaşması	Bağımsız değerlendirme
Su yönetimi	Pilot bölgelerde ölçülen su kayıplarında %20 azalma	Şebeke ölçümleri
Enerji verimliliği	Pilot kamu binalarında birim kullanım başına %20 tasarruf	Normalize edilmiş tüketim verileri
Atık yönetimi	Pilot bölgelerde ayrı toplanan atık oranının artırılması	Tartım ve toplama kayıtları
Kentsel altyapı	Kritik drenaj noktalarının tamamının dijital envantere alınması	Coğrafi bilgi sistemi
Vatandaş memnuniyeti	2027 başlangıcına göre ölçülebilir iyileşme	Bağımsız anketler

Hedefler henüz onaylanmış kamu taahhütleri veya bütçelendirilmiş programlar değildir. Özellikle başlangıç verisi bulunmayan göstergelerin kesin eşikleri 2027 ölçümleriyle belirlenmelidir.

11. Temel riskler ve önleyici tedbirler

Risk	Önerilen tedbir
Yetersiz kamu finansmanı	Aşamalı yatırım, önceliklendirme ve özel finansman
Kurumlar arasında yetki uyuşmazlığı	Açık görev tanımları ve koordinasyon protokolleri
Dijital sistemlerde veri güvenliği sorunları	Siber güvenlik, bağımsız test ve erişim denetimi
Teşviklerin beklenen istihdamı yaratmaması	Performansa bağlı teşvik ve geri alma koşulları
Nitelikli personel eksikliği	Kamu personeline sürekli eğitim
Teknoloji Serbest Bölgesi'nin hukuki belirsizlikleri	Mevzuat analizi ve aşamalı fizibilite
Çevre yatırımlarının bakım maliyetleri	Yaşam döngüsü maliyet analizi
Projelerin siyasi dönemlerle kesintiye uğraması	Kurumsal sahiplenme ve düzenli kamu raporlaması

12. İlk 100 gün için önerilen çalışma programı

Vizyonun uygulanabilir bir programa dönüşebilmesi için ilk aşamada büyük yatırımlardan önce veri, mevzuat ve kurumsal kapasite çalışmalarına öncelik verilmelidir.

01 · Gazimağusa Kalkınma ve Sorun Envanteri
Altyapı, ulaşım, çevre, genç istihdamı, konut ve yerel ekonomi verilerinin derlenmesi.

02 · Genç İstihdamı ve Yetenek Araştırması
Üniversite mezunlarının iş bulma süreleri, ücret beklentileri, yurt dışına yönelme nedenleri ve işveren ihtiyaçlarının belirlenmesi.

03 · Dijital Kamu Denetimi Mevzuat Analizi
Kamu ihale, mali yönetim, denetim, veri paylaşımı ve bilgi güvenliği düzenlemelerinin incelenmesi.

04 · Teknoloji Serbest Bölgesi Ön Fizibilitesi
Yer seçimi, hukuki yapı, teşvik maliyeti, yatırımcı talebi, altyapı ihtiyacı ve istihdam potansiyelinin değerlendirilmesi.

05 · Yeşil Gazimağusa Pilot Proje Portföyü
Enerji, su, atık ve kentsel altyapı alanlarında uygulanabilir ilk pilotların seçilmesi.

13. Sonuç: Bilimsel bilgiyle yönetilen, dijital ve gençleriyle üreten bir KKTC

Kuzey Kıbrıs'ın sürdürülebilir kalkınması, ekonomik büyüme ile toplumsal gelişimi birlikte ele alan yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır.

Bu yaklaşımda üniversiteler yalnızca eğitim veren kurumlar değil; araştırma, teknoloji ve ekonomik üretimin ortaklarıdır. Teknokentler yalnızca şirketlere çalışma alanı sunan yapılar değil; nitelikli istihdam ve yenilikçi üretim merkezleridir.

Kamu kurumlarında dijital dönüşüm, yalnızca hizmetleri hızlandırmak için değil; kaynak kullanımını izlenebilir hale getirmek, denetim kapasitesini güçlendirmek ve hesap verebilirliği artırmak için kullanılmalıdır.

Çevre politikaları ise kalkınmanın karşısında bir engel değil; temiz teknoloji yatırımları, enerji verimliliği, yeni meslekler ve daha yüksek yaşam kalitesi için bir fırsat olarak görülmelidir.

Gazimağusa, bütün bu dönüşüm alanlarının birlikte uygulanabileceği önemli bir merkezdir.

Prof. Dr. Cumali Sabah'ın bilim insanlığı, akademik yöneticilik ve teknoloji ekosistemi deneyimiyle ilişkilendirilen bu vizyonun temelinde, bilimsel yaklaşımın kamu

politikalarına aktarılması ve ekonomik kalkınmanın somut toplumsal sonuçlarla değerlendirilmesi bulunmaktadır.

2032 için temel vizyon: Gençlerin nitelikli iş bulabildiği, üniversitelerin üretime katkı sağladığı, teknoloji şirketlerinin geliştiği, kamu kaynaklarının şeffaf ve etkin kullanıldığı, çevrenin korunduğu ve vatandaşların yaşam kalitesinin yükseldiği bir Kuzey Kıbrıs.